

บทวิจารณ์หนังสือ

Book Review

ชลดา โกปัทมตา
Chollado Kopatta

ปัญหาขัดข้องจากหนังสือวชิรญาณ

ศิลปากร, กรม. ปัญหาขัดข้องจากหนังสือวชิรญาณ. พระนคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2549.

“วชิรญาณ” คือ สิ่งพิมพ์ที่หอพระสมุดวชิรญาณจัดพิมพ์เผยแพร่ในหมู่สมาชิกของหอพระสมุดวชิรญาณ และต่อมาจำหน่ายให้กับผู้สนใจตั้งแต่ พ.ศ. 2427 เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2448

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชโอรสพระราชธิดา และพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สำคัญ 3 พระองค์ คือ สมเด็จพระกรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมหลวงพิชิตปรีชากร และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการดำริจัดตั้งหอสมุดสำหรับราชตระกูลที่รวบรวมหนังสือไทย และต่างประเทศขึ้น เพื่อเป็นถาวรวัตถุที่เฉลิมพระเกียรติในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดา และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยความร่วมมือทั้งกำลังความคิด และกำลังทรัพย์ที่ได้จากค่าเช่าตึกหน้าวัดประยูรวงศ์ในหมู่พระญาติ ได้จัดตั้งหอสมุดขึ้นที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และเปิดดำเนินการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “**หอพระสมุดวชิรญาณ**” ตามพระสมณนามาภิไธยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สถานที่ดำเนินการหอพระสมุดย้ายที่ทำการหลายครั้ง ใน พ.ศ. 2448 หอพระสมุด

เปลี่ยนชื่อมาเป็น “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” หลังจากนั้นเป็น “หอสมุดสำหรับพระนคร” และ “หอสมุดแห่งชาติ” ในปัจจุบัน

คณะกรรมการปกครองหอพระสมุดวชิรญาณ เรียกว่า “คณะกรรมการสัมปาติก” คณะสัมปาติกคณะแรก ได้แก่ สมเด็จพระยามานุวงศ์พยุหะวรวงศ์วรเดช (สภานายก) พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมหลวงพิชิตปรีชากร (อุปนายก) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ (เลขาธิการ) พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมหมื่นภูธรเรศธำรงศักดิ์ (กรรมสัมปาติก) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (กรรมสัมปาติก) พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ (กรรมสัมปาติก) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ (กรรมสัมปาติก) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้งกรรมการสัมปาติกบริหารหอพระสมุดวชิรญาณปีละครั้ง และพระราชทานหนังสือจากหอพระสมุดหลวง หอพิพิธภัณฑสถานและหอศาสตราคมมาไว้ที่หอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนสมาชิกได้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายนอกและฝ่ายใน

นอกจากหอพระสมุดวชิรญาณทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมหนังสือที่มีคุณค่า ทั้งของเก่า และที่แต่งใหม่ซึ่งสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณช่วยกันเขียนคัดเลือก จัดพิมพ์ลงในสิ่งพิมพ์ประจำ และสิ่งพิมพ์เป็นการกุศลในโอกาสพิเศษ เช่น งานมงคล งานพระราชทานเพลิงศพแล้ว หอพระสมุดวชิรญาณยังทำหน้าที่เป็นสโมสรที่พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในหมู่สมาชิก หอพระสมุด ต่อมารวมถึงผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่แต่งเรื่อง และแสดงความคิดเห็นส่งมาด้วย เพราะต้องการให้สมาชิกได้เห็นสำนวนแปลก ๆ และหาเรื่องเล่าสู่กันฟังได้คล่องขึ้น แม้หอพระสมุดต้องเสียเงินซื้อเรื่องมาลงก็ตาม

หนังสือพิมพ์ที่หอพระสมุดวชิรญาณออกประจำใช้ชื่อว่า “วชิรญาณ” และ “วชิรญาณพิเศษ” เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแสดง เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างสมาชิก รายงานกิจการของหอพระสมุด และชักจูงให้เกิดความร่วมมือ และความสามัคคีในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ ในระยะแรกวชิรญาณออกเป็นรายปักษ์เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2427 ในช่วง 2 ปีแรกมีการปรับกำหนดออกหลายครั้ง ได้แก่ รายสามวัน รายเดือน และรายสัปดาห์

ฉบับรายสัปดาห์ใช้ชื่อว่า “วชิรญาณวิเศษ” ดำเนินการมาถึง 10 ปี จึงกลับมาออกเป็นรายเดือนจนกระทั่งยุติการออกหนังสือพิมพ์วชิรญาณลงใน พ.ศ. 2448 เมื่อจัดตั้งเป็นหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร กิจการด้านการออกหนังสือพิมพ์วชิรญาณเปลี่ยนมาเป็นธุระการจัดการจัดหาและพิมพ์หนังสือของหอพระสมุดฯ

“ปัญหาขัดข้อง” ลงพิมพ์ในวชิรญาณวิเศษรายเดือนติดต่อกันตั้งแต่ พ.ศ. 2431-พ.ศ. 2432 ในระยะนี้หอพระสมุดวชิรญาณอยู่ในปกครองของคณะกรรมการสัมปาทิกชุดที่ 7 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้แทนสมานายก เนื่องจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร สมานายกยังทรงพระเยาว์ เป็นช่วงที่หอพระสมุดฯ วางรูปแบบจัดระเบียบในการดำเนินงานใหม่ รวมทั้งการหาเรื่องโดยวางเรื่อง และหาผู้ชำนาญมาเขียนตามทีถนัด

วชิรญาณในยุคแรก (พ.ศ. 2427-2438) ยังไม่ได้จัดแบ่งเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ชัดเจน มีทั้งเรื่องที่แต่งใหม่ เช่น เรื่องสั้น นิทาน ความรู้ต่าง ๆ บทร้อยกรอง และเรื่องเก่าโบราณ เช่น จดหมายเหตุ พงศาวดาร รวมถึงบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาสนา พระราชพิธี ปัญหา (ธรรม เรื่องทั่วไป) และประกาศต่าง ๆ เรื่องแต่งใหม่มีพอสมควร เพราะมีการส่งเสริมชักจูงให้แต่งเรื่องมาลงพิมพ์ หลังจากนั้นจึงมีการจัดเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน แต่ต่อมาเรื่องแต่งใหม่ และการแสดงความคิดเห็นลดน้อยลงคงเหลือเพียงเรื่องโบราณ และรายงานการประชุมของหอพระสมุดฯ เท่านั้น

“ปัญหาขัดข้อง” มีลักษณะเป็นคำถามที่หอพระสมุดวชิรญาณตั้งขึ้นและเปิดโอกาสให้สมาชิกหอพระสมุดฯ ได้แสดงความคิดเห็นแก้ไขปัญหาที่มาของปัญหาขัดข้องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ “...ให้มีแผนกที่เป็นเครื่องสนุกสนานกันในหมู่สมาชิก จึงโปรดเกล้าฯ ให้คิดผูกปัญหาต่าง ๆ ขึ้นเป็นเรื่องขบขัน...(คำนำ)” ซึ่งมีความขัดข้องอยู่ตอนท้ายของปัญหาว่าควรทำอย่างไรดีครั้งละ 1 ปัญหา หากสมาชิกคนใดมีความเห็นแก้ไขปัญหาไหน อย่างไรให้ตอบมาลงพิมพ์ เมื่อปัญหาเป็น

เรื่องขบขันคำตอบหรือวิธีแก้ก็ไปทางขบขันด้วย จึงเป็นเรื่องรื่นเริงบันเทิงใจ
ทั้งของผู้แต่ง และผู้อ่าน

ผู้ผูกเรื่องและแก้ปัญหิต่างใช้นามแฝง แต่เมื่อหอพระสมุทวชิรญาณ
สำหรับพระนครนำมาพิมพ์รวมเล่มได้สอบถามจริงจากเจ้านายที่เป็น
กรรมสัมปาทิกในสมัยนั้น ผู้ที่จำได้มากที่สุด คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้า-
นภาพรประภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่
ก็ได้เพียงส่วนหนึ่ง ดังนี้

พระนามผู้ผูกปัญหา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัญหาที่ 23 ที่ 24 ที่ 28 ที่ 29 ที่ 30 ที่ 32 ที่ 39 ที่ 40 ที่ 42
ที่ 43 ที่ 44 ที่ 45 ที่ 48 ที่ 51 ที่ 65 (รวม 15 ปัญหา)

รายพระนามผู้แก้ปัญหา

นามแฝง	พระนามจริง	ปัญหาที่
ตุงตุง/นายสุด	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	ที่ 2 3 4 6 20
จุนและ	สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ	ที่ 43
สามัญสมาชิกฝ่ายใน	สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี	ที่ 21
	พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา	
ภคินีสมาชิก	พระวิมาดาเธอฯ กรมพระสุทธาสินีนาฏ	ที่ 21
อาทิตย์อุทัย	สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าฯ	ที่ 15 19 31 38
	กรมพระยาภาณุพันธุวงศวรเดช	
น.ร.	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า-	ที่ 8 9 10 12
	กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์	
สะฮ้วน	สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์	ที่ 39
ย.น.	สมเด็จพระเจ้าฟ้าเยาวมาลนฤมล	ที่ 39
	กรมขุนสวรรคโลก ลักษณะาวดี	
ท.ท.	สมเด็จพระกรมพระยาเทวะวงศวโรปการ	ที่ 2
กางร่ม	พระองค์เจ้าอรไทยเทพกัญญา	ที่ 48
โสตถิ	กรมพระสมมตอมรพันธุ์	ที่ 2 17 18 26 29

อาหรับราตรี	กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	ที่ 13 14 16 46
วโร	กรมพระดำรงราชานุภาพ	ที่ 1 2
โคมลอย	กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา	ที่ 5 9 10 11 12 33
แป้วแหว	พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์	ที่ 40
ศ.ว.ล.	พระองค์เจ้าศรีวิไลลักษณ์	ที่ 39
	กรมขุนสุพรรณภาควดี	
ธ.ร.	กรมหมื่นสฤษดิ์ธำรงสวัสดิ์	ที่ 3 4 5 7

(“คำนำฉบับพิมพ์พุทธศักราช 2469” **ปัญหาขัดข้อง**, 2549.)

หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครรวบรวมปัญหาขัดข้องพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2463 ให้ชื่อว่า **“ปัญหาขัดข้อง โปรดฯ ให้ผูกขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ 5”** จำนวน 91 ปัญหาจากจำนวน 105 ปัญหา เพราะเห็นว่าความซ้ำกันและได้แก้ไขชื่อตัวอักษรย่อแต่ได้ไม่มากนัก ต่อมาใน พ.ศ. 2469 ได้ชำระและพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าจอมมารดาเรือนในรัชกาลที่ 5 ในการพิมพ์ครั้งนี้คงตามฉบับที่ได้พิมพ์ในครั้งแรก และได้สอบถามจริงเพิ่มเติมโดยจัดไว้ในส่วนของคำนำ ใน พ.ศ. 2511 พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนางเมียร ลพากุล และ พ.ศ. 2549 กรมศิลปากรนำมาจัดพิมพ์อีกครั้งให้ชื่อว่า **“ปัญหาขัดข้องจากหนังสือวชิรญาณ”** โดยใช้ต้นฉบับ พ.ศ. 2469 “...เป็นหลักในการตรวจสอบโดยได้ปรับปรุงอักขรวิธีบางส่วนให้ใกล้เคียงปัจจุบัน.. (คำนำ)”

การนำเสนอเนื้อหาใน “ปัญหาขัดข้อง” ส่วนแรกเป็นคำนำซึ่งใช้คำนำจากฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2469 ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ทรงนิพนธ์ และได้มีการสืบนามจริงของผู้ผูกปัญหา และผู้แก้ปัญหาคำในส่วนหนึ่ง ส่วนที่ 2 เป็นปัญหาขัดข้องที่ผูกขึ้น และคำตอบปัญหาขัดข้อง 91 ปัญหา จัดเรียงตามลำดับปัญหาที่ลงพิมพ์ ส่วนความแก้ปัญหามีผู้แก้ปัญหาส่งเข้ามา และลงพิมพ์ในวชิรญาณฉบับต่อ ๆ มานั้น ได้จัดเรียงใหม่ตามปัญหาที่ตั้งขึ้น เช่น

ปัญหาข้อที่ 6

พระยาบารุณเคยเลี้ยงโต๊ะเป็นการทุก ๆ ปี เชิญข้าราชการอยู่ใน 30 คน แต่ไม่มีใครมีใครมา มีมาแต่ 9 คน 10 คนเท่านั้นหลายปีมา ครั้นถึงกำหนดเข้าอีก พระยาบารุณคิดว่าจะเชิญ 30 คน ก็จะมา 9 คน 10 คนไม่เต็มโต๊ะอีก อยากจะให้นั่งให้เต็ม จึงได้เชิญถึง 50 คนเผื่อขาด จัดโต๊ะไว้แต่ 30 เท่านั้น ครั้นถึงวันกำหนดผู้ที่ต้องเชิญมาพร้อมกันทั้งหมด 50 คนเหลือโต๊ะอยู่ 20 คน การที่เป็นดังนี้เพราะความผิดของพระยาบารุณที่มีความประมาทแต่การมาเป็นไปดังนี้ พระยาบารุณจะทำฉันใดจะให้การเรียบร้อยดีได้

แก้ปัญหาคำข้อที่ 6

ท่านพระยาบารุณจัดการนุ่งอยู่แล้ว จึงควรขอแก้ตามทางนุ่งบ้าง เมื่อเห็นคนมามากควรกระซิบทนายให้ไปซื้อข้าวสุกร้านข้าวแกงมาให้พอ เห็นว่าข้าวจะมาแล้ว ให้ชวนพวกที่มาว่ากินโต๊ะอย่างฝรั่งไม่สบาย กินอย่างไทยกันเถิดลงนั่งเบียดกันอย่างไทยกับข้าวคงพอ

ตุงตุง

(ปัญหาข้อที่ 6, 2549. หน้า 28)

ปัญหาข้อที่ 28

ยายอิมขากเป็นเฝ้าพระทวาร ชอบอ่านหนังสือนัก เคยยืมหนังสือพิมพ์วิกรมมาอ่านบ่อย ๆ โขลนผู้หนึ่งชื่อหนุ่ม ต้องเกณฑ์ไปเป็นผู้รับใช้อุปนายกในการเดินหนังสือหอพระสมุดฯ เคยทำการมานานรู้ธรรมเนียมการยืมหนังสือ เป็นต้น บ้างราว ๆ อยู่ข้างจะเหวว่า เป็นคนเข้าใจในการหอ มีความรักแลเจ็บร้อนในการหออยู่เสมอ จนอุปนายกรับสั่งเรียกว่า เศษกรรมล้มปากทิก ครั้นเมื่อได้ยินยายอิมอ่านหนังสือพิมพ์ในเรื่องพระราชพิธีออกพระนาม พระเจ้าอยู่หัวบ่อย ๆ ก็คิดเห็นแน่ใจว่าเป็นความผิด ไม่ควรจะออกพระนามเช่นนั้น จึงไปดูเอายายอิมว่าไม่ได้เป็นสมาชิก ทำไมจึงเอาหนังสือมาอ่าน ยายอิมมีความร้อนใจแต่ยังอยากอ่านหนังสือ จึงคิดจะเข้าเป็นสมาชิกเสียบ้าง แต่ครั้งจะไปคิดอ่านกับเจ้าของหนังสือที่ยืมก็เห็นว่าปรอทกำลังขึ้นสูง จึงไปเฝ้าพระองค์ ค. ทูลให้ช่วยนำเป็นสมาชิกพระองค์ ค. จึงไปรับสั่งชวนพระองค์ ง. ให้เป็นผู้รับรอง พระองค์ ง. ตอบว่าถ้าถึงเวลาเสียเงินแก่จะว่าทูลหม่อมแก้วเสียเงินแทนยายอิมที่เถอะหนาพะคะ จะทำอย่างไร อีกประการหนึ่งไม่ทราบว่าจะอย่างไรยายอิมนี้ ถ้ามที่อยู่แล้วเป็นพูดโก้เสียไม่บอกใครเลย ถ้ายืมหนังสือไป

พันกำหนดจะไปตามที่ไหนเจ้านายสมาชิกองค์อื่น ๆ ก็ทรงเห็นด้วยหมด เพราะยายอิมอยู่ข้างจะเที่ยวเหลือจะเที่ยว แต่ยายอิมไม่รู้ตัวว่าท่านรังเกียจอย่างไร รู้แต่ว่าไม่มีใครรับรอง ครั้นยายอิมจะไปหาภาคินีสมาชิกใครช่วยก็ไม่คุ้มเคย คุ้มแต่กับสามัญสมาชิกทุกพระองค์ เป็นการขัดข้องประการหนึ่ง อนึ่งยายอิมได้เบี้ยหวัดอยู่ปีละ 60 บท ถ้าจะเข้าเป็นสมาชิกต้องเสียเงินถึง 1 ใน 3 ข้างจะหนักใจ แต่ถึงอย่างไรยายอิมยังอยากเข้า คิดอยู่ไม่ขาด แต่มาขัดข้องเช่นนี้ ยายอิมจะควรคิดอย่างไร จึงจะได้เป็นสมาชิกสมประสงค์ ปัญหานี้มีรับสั่งสภานายกว่า ทรงเห็นว่าถ้าสมาชิกฝ่ายในทรงแก้ด้วยก็จะดี จะได้เป็นที่สำราญพระทัยบ้าง

แก้ปัญหาคัดข้องที่ 28

ยายอิมควรจะไปถวายอยู่งานพัดอุปกานายก ให้รับสั่งตอบให้ได้ว่ายายอิมจะทำอย่างไร จึงจะเป็นสมาชิกได้ ถ้าท่านรับสั่งว่าจะต้องเสียเงินเท่านั้น ๆ จึงจะเป็นได้ ก็จงไปหาเงินมาถวาย (จะไปทูลขอพระองค์อะไร ฤมาแต่ไหนก็ตาม) ถ้าท่านรับสั่งว่าจะต้องมีผู้นำ ก็ควร จะทูลขอให้ท่านนำ ให้พระองค์ ค. รับรอง แต่ดังนี้จะว่าจะได้เป็นสมาชิกแน่ก็ยังไม่ได้ เพราะกรรมสัมปาทิกท่านเป็นผู้เลือก ถ้าจะให้มั่นคง ยายอิมยังจะต้องคิดอ่านเดินยายเศษกรรมสัมปาทิกให้พาไปเผ่ากรรมสัมปาทิกในวันท่านประชุมกัน ไปเที่ยวกราบกรานร้อง “ทูลกระหม่อมแก้ว ช่วยรับยายอิมเป็นสมาชิกด้วยสักคนเถิด” ฉะนี้ น่าที่จะสมความประสงค์

สมาชิกฝ่ายหน้า

(ปัญหาคัดข้อง, 2549. หน้า 62-63)

ปัญหาคัดข้องที่ 47

มะจ้อยพร้อมด้วยบิดามารดา พาขันลงในเรือในลำเดียว บรรทุกอิฐล่องลงมาขาย เรื่อนั้นเก่าชำรุดแก้ไขบุยุแต่พอบรรทุกมาได้ ครั้นมาถึงกึ่งทางกลางน้ำก็บังเกิดอันตราย คือ แผลเรือที่เข้าไม้หลุดทะลุน้ำไหลเข้าในเรือที่จะแก้ไขเรือซึ่งบรรทุกอิฐเต็มนั้นก็จมลง บิดามารดามะจ้อยว่ายน้ำแยกห่างกันไป เพราะต่างคนหมายใจจะรีบขึ้นฝั่งโดยเร็วจะได้รอดชีวิต แต่บิดามารดามะจ้อยแก่ชราว่ายน้ำล้นกำลังจะจมลงทั้งสองฝ่าย บิดาแลมารดาต่างคนต่างเรียกให้มะจ้อยช่วย เมื่อนั้นความขัดข้องอันใหญ่หลวงก็เกิดขึ้นกับมะจ้อย เพราะมะจ้อยว่ายน้ำอยู่ในระหว่างกลาง ถ้าจะว่ายน้ำไปช่วยบิดาก็เสียมารดา ถ้าจะช่วยมารดาก็จะเสียบิดา มะจ้อยผู้เดียวเหลือที่จะช่วยทั้งสองฝ่ายให้รอดชีวิตได้จำเป็นที่จะต้องได้ฝ่ายหนึ่งเสียฝ่ายหนึ่ง เช่นนี้ ควรมะจ้อยจะประพฤติฉันทิใด จะเป็นอย่างดีที่สุดที่จะทำได้

แก้ปัญหาขัดข้องที่ 47

1. ปัญหานี้เห็นว่า มะจ้อยจะช่วยข้างบิดาฤมาารดาที่กำกึ่งกันคงได้ข้างหนึ่ง เสียข้างหนึ่ง จะตัดสินใจอย่างไรแน่นอนไม่ได้ ต้องผ่อนผันตามใจมะจ้อยด้วยคนต่างกัน ใจมะจ้อยจะเป็นอย่างไรไม่รู้ ถ้ามะจ้อยรักบิดาฤมาารดาข้างใดมากก็ต้องช่วยข้างนั้น นัยหนึ่งมะจ้อยควรจะคิดว่าบิดาแลมารดาทั้งสองนี้ ผู้ใดรอดชีวิตอยู่จะเป็นประโยชน์แก่ มนุษย์มากแล้วช่วยผู้นั้น นัยหนึ่งมะจ้อยควรจะคิดว่าบิดากับมารดาใครสามารถที่จะมีอายุ ยืนยาวกว่ากันแล้วให้ช่วยผู้นั้น นัยหนึ่งมะจ้อยควรจะคิดว่าบิดากับมารดา ที่ผู้ใดจะต้องลงทุน ร่างกาย แลชีวิตเพราะบุตรมากกว่ากันแล้วแลช่วยผู้นั้น ต้องผ่อนผันตามใจมะจ้อยดังนี้ ที่จะตัดสินใจเป็นสามัญทั่วไปว่าจะช่วยฝ่ายบิดาฤมาารดาเป็นคำเดี๋ยวนั้น กล่าวไม่ได้ เพราะ โลกทั้งหลายย่อมถือว่าบิดากับมารดามีพระคุณแก่บุตรเป็นอันมากเสมอกัน เพราะที่มาใน พระพุทธศาสนาท่านอยู่ข้างจะยกย่องมารดามากกว่าบิดาเล็กน้อย เช่นที่ว่าให้บุตรแบกมารดา ไว้บ่าข้างขวาบิดาไว้บ่าข้างซ้าย ฤเรียกชื่อก็เรียกว่ามาตาปิตุ ฤมาตาปิโตร คงจะยกมารดา ไว้ก่อนบิดา แต่จะกล่าวขอบแท้ที่เดียวกันก็คงยังมีผู้คัดค้านได้จึงขอรวบรวมความที่แก้ปัญหานี้ว่า ควรจะให้มะจ้อยช่วยบิดาฤมาารดาข้างหนึ่ง ไม่ควรที่จะละเลยหลีกเลี่ยงเสีย ฤจะจมน้ำพลอย ตายตามบิดาฤมาารดาด้วยก็ไม่เป็นประโยชน์อะไรแก่บิดาฤมาารดาเลย ควรจะช่วยข้างใดข้างหนึ่ง โดยนัยอันใดอันหนึ่ง ซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเถิด

อินทเว

2. เฉพาะปัญหานี้ น่าจะช่วยมารดาก่อน เพราะเป็นผู้หญิงอ่อนแอกว่าชาย บางทีบิดาจะพอกระเดือกอยู่รอเวลากลับมาช่วยอีกทีหนึ่งได้

มะลึกตีก

3. ในเวลานี้เป็นการที่จะเสียบิดาฤมาารดาข้างหนึ่งเป็นแน่แล้ว ต้องจำเป็นที่จะ ต้องมีจิตไม่เที่ยงได้เอง เพราะจะช่วยได้หันแต่ข้างเดียว แต่ในที่นี้ต้องเข้าใจบิดาแลมารดา เป็นคนเสมอกันทั้งสองฝ่าย

ถ้าจะว่าตามคุณของบิดาฤมาารดาที่มีแก่บุตร ตามความเห็นเป็นพยานอยู่ตั้งแต่ บุตรเกิดมาผู้ใดได้รับความลำบากมากเพราะบุตรเล่าถ้าว่าตามนี้ควรต้องช่วยมารดา

ถ้าจะว่าโดยความที่เห็นจะเป็นโดยมากแล้ว เพราะธรรมดาบิดาฤมาารดาบุตรย่อม มีความรักต่างกันไม่เสมอกันได้ เมื่อรักข้างไหนมาก ฤเห็นการสมควรอย่างไรก็ต้องช่วยข้างนั้น

หนักลิ่งเล

ปัญหาที่ผูกขึ้นมีทั้งเรื่องจริง และสมมติขึ้น เรื่องราวหลากหลายเป็น ความขัดข้องที่มาจาก บุคคลที่ต่างสถานภาพกัน ธรรมเนียมปฏิบัติที่ล้าสมัย ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่ที่รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม- ตะวันตก และการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ เช่น การมีภรรยามากกว่า 1 คน ความมุ่งมั่นในการทำงาน การสมาคม ความร่วมมือ และความสำเร็จ ในการทำงาน เรื่องศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหา ให้ผู้แก้ปัญหาได้ใช้ปัญญาในการคิดแก้ไขปัญหาทั้งจริงจัง เสียดสี และเชิงขบขัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นบุคลิกของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี

เมื่อย้อนดูความคลี่คลายของอดีตสังคมในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 สยามกำลังพัฒนาบ้านเมืองให้ “ศิวิไลซ์” ทันสมัยแบบตะวันตก ปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลงทั้งในทางความคิด วิถีปฏิบัติ และวัตถุที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างมาก การพัฒนาบ้านเมืองขณะนั้นต้องการผู้นำ และข้าราชการทั้งหญิง และชายที่มีความรู้ความสามารถ มีความร่วมมือ ความสามัคคี และให้เวลาในการคิด และดำเนินงานให้สัมฤทธิ์ผล ในการปฏิรูปบ้านเมืองอย่างจริงจังซึ่งเริ่มในทศวรรษ 2430 วัฒนธรรมใหม่ขณะนั้น เช่น การแสดงความเห็นถกเถียงอภิปรายซึ่ง นำไปสู่ข้อสรุปที่ดีที่สุด การหาความรู้เพื่อปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง การสมาคม และมารยาทในสังคม แต่การเริ่มต้นวัฒนธรรมใหม่ในสังคมแบบเดิมที่มีลำดับ ชั้นตามชาติกำเนิด และอาวุโสเป็นสิ่งกีดขวางการรับวัฒนธรรมใหม่เป็นปัญหา ขัดข้องบางประการ

กำเนิดและเนื้อหาใน “ปัญหาขัดข้อง” สอดคล้องกับปรากฏการณ์ ทางสังคมในขณะนั้น การนำเสนอรูปแบบของคำถาม และคำตอบเป็นความ ตั้งใจให้แสดงความคิดเห็น การใช้นามแฝงเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความรู้ แสดงความคิดเห็น และส่งเสริมบทบาท และสถานภาพสตรี ส่วนเรื่องแต่งใหม่ ก็ต้องอาศัยความร่วมมือในการคิดแต่งส่งมาลงพิมพ์ วชิรญาณประสบบัญญา ในการหาเรื่องลงพิมพ์ และดำเนินการออกสิ่งพิมพ์จนต้องปรับการออกสิ่งพิมพ์ หลายครั้ง เพราะภาระงานในราชการที่เพิ่มมากขึ้นทำให้การจัดสรรเวลาของ คณะสัมปาติก และสมาชิยกยากขึ้น ปัญหาขัดข้องดำเนินมาได้ 2 ปีต้องยุติลง เปลี่ยนมาเป็นปัญหาพยากรณ์ที่เป็นเรื่องง่ายกว่า และในที่สุดเรื่องแต่งใหม่

หมดไปเหลือเพียงการนำเรื่องเก่ามาลงพิมพ์และรายงานกิจการของหอพระสมุดเท่านั้น

จากพระนามผู้แต่งที่สืบทราบได้เห็นได้ว่า นอกจากพระเจ้าลูกยาเธอ ในรัชกาลที่ 4 และ 5 ซึ่งเป็นกรมล้มปาติกแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในได้ร่วมมีบทบาทในการดำเนินงาน และแต่งเรื่องมาลง รวมถึงมีบทบาทสำคัญในกิจการหลายด้านในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยต่อมา ได้แก่ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถพระพันปีหลวง (สมภวนายิกาสภาอุณาโลมแดง) สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (สมภวนายิกาสภาอุณาโลมแดง) พระวิมาดาเธอฯ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์กรมพระสุทธาสินีนาฏ (อุปนายิกาสภาอุณาโลมแดง) พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 4 เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้านภาพรประภากรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลณี พระองค์เจ้าอรไทยเทพกัญญา (อุปนายกหอพระสมุดฯ) พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 5 เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจันทราสรัทวารกรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์ (อุปนายิกาสภาอุณาโลมแดง) สมเด็จพระเจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมลกรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี (อุปนายิกาสภาภาคไทย) พระองค์เจ้าศรีวิไลลักษณ์กรมขุนสุพรรณภาควดี (อุปนายกสภาภาคไทย) สตรีในราชสำนักเหล่านี้ได้รับการศึกษาความรู้และรับวัฒนธรรมตะวันตกในยุคแรกที่สยามกำลังปรับเปลี่ยนเข้าสู่สังคมสมัยใหม่

การพิมพ์หนังสือเก่าเป็นการสืบสานความรู้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งดังที่หอพระสมุดวชิรญาณได้ริเริ่ม และหอสมุดแห่งชาติได้ทำหน้าที่สืบต่อมา การพิมพ์ครั้งนี้มีข้อสังเกตว่า ข้อความ และวิธีปฏิบัติบางประการอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ประการแรก ชื่อ “ปัญหาขัดข้องจากหนังสือ วชิรญาณ” เป็นชื่อที่ต่างจากการพิมพ์ในสามครั้งก่อน วชิรญาณไม่ใช่สิ่งพิมพ์ในลักษณะหนังสือทั่วไปแต่เป็นสิ่งพิมพ์ในลักษณะสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง แม้ในระยะแรกของการพิมพ์ในสังคมไทยลักษณะ และรูปแบบของสิ่งพิมพ์ไม่ชัดเจนเช่นในความหมายปัจจุบัน แต่ผู้ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย จัดวชิรญาณเป็นสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ ประการที่ 2 การแก้ไขตัวสะกด มาเป็นปัจจุบันตามที่ระบุไว้ในคำนำนั้นไม่ได้ทำอย่างสม่ำเสมอ และแก้ไขทั้งหมด เช่น เดิร เป็น เเดิน เปน เป็น เป็น

งาร เป็น งาน แต่ ฤฯ (หรือ) แล (และ) ยังคง ใช้เช่นเดิม ในทางปฏิบัติการ พิมพ์เอกสารเก่าโดยคงอักขระเดิมตรวจสอบกับต้นฉบับดั้งเดิม และให้คำอธิบายในลักษณะเชิงอรรถดังเช่นที่หอพระสมุดฯ ได้ทำมา โดยเลือกหนังสือที่เป็นแก่นสารในวิชาความรู้เป็นฉบับตรวจสอบชำระให้ถูกต้องอธิบายไว้ให้ผู้อ่านเข้าใจ และตรวจทานการพิมพ์ 3 ครั้ง การพิมพ์หนังสือในลักษณะนี้เป็นวิธีการรักษาคุณค่าของเอกสารดั้งเดิมความรู้ในเอกสาร และกลิ่นอายของยุคสมัยนั้นไว้ได้ ดีกว่าการแก้ไขโดยไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ไม่มีเชิงอรรถอธิบายความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ ประการที่สุดท้าย ต้นฉบับพิมพ์ที่ใช้พิมพ์ในครั้งนี้นำมาจากฉบับที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2469 ซึ่งฉบับนั้นมีที่ตกหล่นอยู่หลายที่ และฉบับที่พิมพ์ พ.ศ. 2549 ก็ยังมีที่แตกต่างจากต้นฉบับที่นำมาพิมพ์ หากการพิมพ์ครั้งนี้ได้ตรวจสอบกับต้นฉบับในวชิรญาณวิเศษแล้วจะช่วยรักษาต้นฉบับได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม จัดได้ว่า “ปัญหาขัดข้อง” เป็นเอกสารเก่าที่นำมาพิมพ์ใหม่ ที่ให้ข้อมูลศึกษาอดีตสังคมในยุคสมัยหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านในปัจจุบันยังได้ “เบน เครื่องสนุกสนานกัน” และชักนำให้แสดงความคิด แม้จะไม่ได้แลกเปลี่ยนกันในหมู่ผู้อ่านเช่นที่เคยลงในวชิรญาณวิเศษเมื่อ 100 ปีที่ผ่านมาก็ตาม